

TÜRKÇENİN TARİHSEL TABİATI

“L’indo-touranien”

SAİM ALİ DİLEMRE

Türkçenin tarihsel tabiatı hakkında metodik incelemeler azdır. Bu baptaki boşluklar ve malûmat sanılan indilikler yüzünden sade biz değil, yabancılar ve genel tarih bilimi de zarardadır.

Son zamanlarda birkaç Avrupalı gerçeği görmüş gibidir. Yirmi yıl kadar oluyor, meşhur A. Meillet İstanbul’a gelmişti. Bizim Üniversitede dil konusu üzerine birkaç konferans verdi. Bu konferansların birinde *dillerin taksimi*’ni yaptı. Bitirdikten sonra çay içildi, sohbet edildi. Fuat Köprülü, Hukuktan bir Profesör ve ben kendisini ortaya almıştık. Lâf arasında Meillet Türkçe için aynen şöyle dedi :

“... Il est probable que la langue turque est aussi de l’indo-européen; faites attention, je ne dis pas qu’il est *possible*, je dis qu’il est *probable*”.

Fransızcada “possible” *ihtimal* mânasından öte gidemez; “probable” ise sözlükte: “Qui a une grande apparence avec la vérité” diye açıklandığına göre Meillet’nin müsbet bir kanaat taşıdığı seziliyordu. Ama sözü uzatmadı, zaten uzatmağa vakit yoktu.

Türkçenin dünya dileri arasında tarihsel ve fennî tabiatı nedir? Hind-Avrupa grupundan mıdır? Ural-Altay denilen familyadan mı? yoksa Hind-İran adlı sınıftan mıdır?

Aşağıda anlatacağımız iddiaya göre bizim konuştuğumuz dil “Tonguz-Buryat-Mogol-Mançu v.s.”nin hiç anlıyamıyacağı ve onlara büsbütün yabancı bir dildir.

Turan, Asya’da kuzeyi güneyden ayıran bir kuşaktır. Herhalde mânaca “yol” demektir. Burada oturanlar eski dünyada iş bölümü bakımından ticaret ve transit adamı oldular. Doğudan Batıya, Avrupa’nın göbeğine kadar yüzyıllarca mal ve medeniyet mahsullerini taşıdılar, türlü milletlerle münasebette bulundular ve kaynaştılar, dilleri de bu duruma göre nemâlandı ve bugün ancak başka bir ad ve sıfat bulamayıp “indo-touranien” diyebileceğimiz özel bir “idiome” meydana geldi. Bu gerçeği bütün mânasiyle anlamış olanlardan biri von Lec pq’tur.

Çağdaş dilcilikte dil akrabalığı (parenté linguistique) araştırmalarının “tatbikî gramercilik” bakımından dört, beş şartı vardır. İki dil arası, yahut iki dil zümresi arası karşılaştırmada söz bölümlerinden “şahsî zamirler”, “sayı adları”, “tasrif sistemi”, “söz ve cümle teşkili” sıra ile karşılaştırılır. Bu karşılaştırmaların en zayıf tarafı “söz ve cümlelerin karşılaştırılması”dır. Çünkü sözlerin eşyadan farkı yoktur, dilden dile gider gelirler. “Cümle teşkili” meselesi ise öyle bir şeydir ki ona bakılacak olursa bugünkü Fransızca ile Lâtincede arasında münasebet bulamayız, İngilizce ise Hind-Avrupa dili değil, gramer bakımından bir Sudan dilinden farksızdır.

Turancayı, yeni şekli ile, yani burada, bizde ve Türkistan’da konuşulduğu gibi olmak üzere usulü dairesinde ve rasyonel bir şekilde Hind-Avrupa ve Ural-Altay dil gruplarıyla karşılaştırmak için elimizde dört temel kitap vardır: 1 — F. Bopp’ın *Sanskrit dili tasrif sistemi*, 2 — Brugmann’ın *Hind-Cermen dilleri mukayeseli grameri*, 3 — F. Müller’ın *Genel dilbilgisi*, 4 — Walde-Pokorny’nin *Hind-Cermen dilleri istikak sözlüğü*.

Bu müelliflerden yaptığımız iktibasları aşağıda bildiriyoruz. Ondan ötesini okuyucuların kudret ve kuvvetine bağlamak lâzımdır. Çünkü ancak dil işlerine az çok agâh olmak şartıyla bu bapta bir mantık çıkarılabilir.

1 — *Şahsî zamirler* : Sanskrit, Zend, eski-yeni İslav, Krapar, Grek, Lâtin dillerinde “Ben” zamiri: *Agham, Adam, Egon, ego, As, Azu, Es, Ik, Azem* (F. Müller).

Şu şekillere bakılacak olursa bizim *Özem, Öz, Özüm* tarihçe asıldır, *Ben, Men* bir kalıntıdan veya bir tasrif eki şeklinden ibaret olup konuşmada istikrarı, kolaylığından dolayıdır gibi görünür.

Biz karşılığı: *Wayam, Mak, İmeis, Veis, Mes, Nos, Mü* (F. M).

Bu *İmeis, Meis, Mes*’ler benzerliğe konursa bizim *Biz*’in istihaleleri *İmiz, Miz* olur ki zaten fiil tasriflerinde açıkça görülür. Yakut da tamamen böyledir. Türkistan edebiyatında dahi vardır.

Sen karşılığı: *Twam, Tum, Du, Tu, Si*.

Siz karşılığı: *Yayam, Yuzem, Yus, Duk, İmeis, Vos*.

O karşılığı: *O, So, Es, İs, İlli, Er, In*.

Şimdi, içinde bulunduğumuz asıl mesele şudur: bu sesler Ural-Altay dillerinde nasıldır? “İndo-Touranien” adını vermek istediğimiz çağdaş dil en çok hangisine yakındır?

Turanlı	Mogol-Buryat	Tonguz-Mançu
Ben	Bi	Bi
Sen	Si, Şi	Çi
Biz	B.	Muse, Bü, Bide
Siz	Sue, Şu	Ta
O, Onlar	Çe	Numar, Öhöt

Yalnız Yakutça bize çok benzemektedir: *Ben=Min; Sen=En; Biz=Bizigi; Siz=Usigi.*

Hulâsa :

Turan konuşması, şahsî zamirleri seslerini dil grupları arasında karıştırarak, bu kombinezon içinde Hind-Avrupacaya daha çok yaklaşmıştır, şekiller basitten mürekkebe doğrudur. Müller'in kitabındaki tafsilâta göre Altayik'te bazı zamir sesleri telâffuz bakımından cümleler arasında belli bile değildir.

2 — *Sayı adları'nın karşılaştırılması.*

Burada ilkin Ural-Altay'a bakalım :

Turanî	Mogol-Mançu	Buryat-Tonguz
Bir	Emu, umum	nigen
İki	cue, cür	hoyir
Üç	ilan	gurban, dürbön
Dört	duin, digin	durban, dürbön
Beş	sunca	tona, tabun
Altı	ningun, nünün	yirgögen, corgan
Yedi	nadan	doloyan, dolon
Sekiz	cakon, capgun	nayman
Dokuz	uyun, yeigen	yisun, yühön
On	cuan, can	arban, araban

Bu acayip sayı adları bin sayı adına kadar devam eder, bu da *menggen'*dir, biraz bizim *Bin* sözünü andırıyor.

Yüz için *tanaggo, namaci, yagon, cun* denir, yalnız Yakutçada *süz'*dür ki bu şekil bizi "Satem" grupuna sokar. Yakutça sayı adları her şeyleri gibi hâlis Turanîdir.

Moğol'da 10.000 için *tümen* denilir ki askerlik yolu ile bize de sirayet etmiştir.

Şimdi geliniz, Hind-Avrupa (Sanscrit, Grek, Lâtin...) sayı adlarıyla karşılaştırınız, benzerlik göze batıcıdır :

Bir=pro, pri, prim, primo

İki=equi, aequus (eş?), dvis (-deş!), (équi-valent!)

Üç=o-te (gaib zamir)

Nota = Lâtincede *unus* (bir), sayı sesi (o) dan, üçüncü gaib zamir sesinden çıkarılmıştır (Brugmann), *eka* sanskrit dilinde (bir) olur, [Transposition !].

Dört=tetra

Beş=pança (sanskrit), penta

Altı=achtau (Gotik)

Nota=Almancada acht=sekiz bir analogi yüzünden, *okto* ile karıştırılmıştır. Türkçede de aynı durum vardır [Transposition].

Yedi=epta, hepta, hetu (Macar), sette (Yakut)

Sekiz=saihs (Gotik)

Nota = Sayı adları alış verişte milletler arasında yer değiştirme ve analogilere yol açmıştır. Greko-Lâtin ile eski Almancada ve Türkçede 9-10, 6-8 adları arasında görülür. Sayı sıfatları (adjectifs numéraux) da buna yardım ederler. Meselâ bizim *On*, Lâtincede Dokuzuncu-Nono, Nonus, bu seslerin tasrifî şekilleriyle mutabakat halindedir. Bizim *Dokuz* dahi Yunanca *deka*'nın tasrifî şekilleriyle tesalüp etmektedir. Müelliflere göre *Dokuz* ve *On* sesleri için nazari kök Brugmann'da *dkont*, *enun* şekillerindedir. Bu zatın kitabında *Dört* için nazari kök *tursus*'tur. *Kırk* için de *kuakur* nazari kök kabul edilmiştir.

Altmış, *Yetmiş*, *Seksen* seslerinde iki *décimal* sıfat eki olarak *-mış*, *-tmış* sesleri vardır, bu ekler "on" demektir.

Bu âşarîlik Sanskrit-Zend'de *şaş-tem* ile ifade olunur (Brugmann); bazı Cermen lehçelerinde *deşeti* oluyor.

Yüz sesi aslen *süz*'dür, fonetikçe *sad* ile münasebeti vardır. Bu da *arien*'de yüzdür. Avrupacada *kent*, *cent* olması gibi. Lâtin *viginti*, Türk *yigirmi* olabildiği gibi Lâtin *millia*, *milliens* tasrif şekilleri de *bin* olur. Acaba Ermenicede fonetik değişim ile *duo*=*ergu* nasıl olmuştur? Cevap: Bir sürü geçici *Assonance* ile olmuştur, analogiden farkı yoktur. Bu bahis bizi çok uzaklara götürür.

Hulâsa :

Turan dilinde sayı adları hiç bir surette altayik değildir. *Elli* sayı gibi bir tek aykırılıktan başka bütün sayı sistemi Hind-Turan özelliğini göstermektedir. Bu “50” için, Lâtin rakkamı “L” olması garib değil midir?..

3 — *Fiillerde tasrif sistemi karşılaştırmaları* : Bu çok önemli mukayesede dikkatli olmamız lâzımdır. Yardımcı fiil, (boş fiil—verbe vide) meselesi konumuzun temel taşıdır.

BOŞ FİİL (VERBE VIDE) MESELESİ

Boş fiile (Cevheri fiil), (Verbum substantivum) denildi. Mahiyetini daha iyi anlatabilmek için (Yardımcı fiil) dahi dediler. En güzel tarif, Türkçe bakımından, birinci adında yaşamaktadır. Yani (Boş fiil) sözü daha uygundur. Çünkü bu fiil bir ek sisteminden başka bir şey olamaz. Kendi kendine mânası yoktur. Yahut gayet eksik ve farazidir. Ancak bir kökle birleştirildiği zaman hakiki fiil olur. Şu var ki, hiçbir söz dahi bu “Cevherî fiil”, veya “boş fiil”e takılmadan fiil şekline giremez. Yalnız İngilizce, Çince, birtakım Sudan veya yerli Amerikan dilleri bazı sıygalarını yardımcı fiilsiz yaparlar, isimlerin başına sadece şahıs seslerini koyarak işin içinden çıkarlar. Türkçede böyle şey olmaz, Rumca, Lâtince, Sanskritte dahi böyle şey yoktur. Bu hal Türkçenin eski Avrupa dilleriyle ne kadar alâkalı olduğunu gösterir.

Bir kere fiillerin ne kadar eski (abstraction)lar demek olduğu malûmdur. Adeta insan dilinin hayvan dilinden farkı budur. Ve fiiller tekâmül ettikten sonra, yani sıygalar, hal, zaman, veçheler meydana çıktıktan sonra, bütün bu şeyleri yaratan yardımcı fiilin dil bünyesindeki yeri o nisbette belli olur. Tâ eski Hind gramercilerinden beri, bütün sarfiyun (Boş fiil) veya (Tasrif ekleri sistem fiilini) ismi işaretlerden (demonstratif) çıkarırlar.

Yani, bu fiilin kökleri iki tane olup aslen ismi-işaret sesleridir.

Bu sesler ve bütün tahavvülâtı Türkçe ile Hind-Avrupa dillerinde birdir.

Bu sesler neogramerienler tarafından arkaik şekilleriyle biri “AS”, diğeri “BHU” olmak üzere kabul edildi. “BHU”nun tahavvülâtı “FU” şekline girebilmesidir. “AS”ın tahavvülâtı dahi “ES, İS, ER İR” olabilmesidir. Bazan yalnız bir “İ” sesi kalır. Biz bundan Türkçede “İŞ dahi yapıyoruz, “im-iş” gibi. Keza “İD” dahi olur.

Bu iki ses ve ağıza göre artikülâtif tahavvülleri Türkçede ve bütün Hint-Avrupa dillerinde, teker teker, yahut imtizaçlarıyla, bazan “redoublement”lariyle, yahut zamir seslerine yapışarak, bazan bu zamir seslerini tekrarlıyarak, hattâ lüzumsuz yere tekrarlıyarak, “id-im, id-ik, id-in-iz” gibi, yahut Lâtindeki “Er-im-us, er-it-is”, gibi, yahut Rumca “i-me, i-se,- ine” gibi, tıpkı Türkçe karşılıkları olan “İ-m, S-i-n, T-ir” gibi, bazan takdim tehir yaparak, hulâsa tam hayvanı natık gibi, kekeliye kekeliye yardımcı fiilin modalite-lerini meydana getirmişlerdir.

Bu köklerin ismi-işaret olduklarını söylemeye hacet yoktur.

(Şu- Bu, Te, Ta, Da, Ce, Ça, İş-te, Lâtin-is-te, Ermeni -Sa, —keza final— d, —Sanskrit— Tam, Tad, —Grek— To, Ton, Tin, —Sanskrit— Sa, —teorik— So “öteki, diğer” mânasiyle demonstratif pronominal evrensel kök v.s.) Bunların hepsi Avrupa mukayeseli gramer kitaplarında, etimoloji lûgatlerinde daha tafsilli olarak yazılıdır.

Aslen daha birçok dillerde demonstratiflerden zamiri şahsi sesleri çıkarılıyor. Türk ve Hind-Avrupa dillerinde demonstratifler şahsi zamir seslerinin esasını teşkil ettikten başka, tasrif sisteminin dahi aslî kaynağı oldular, Müellifler sayı adlarından “ı: una”yı dahi “öteki” mânasına evrensel kök sayılan “-so”dan çıkarırlar. “-so”nun (o), öteki, “l’autre” olduğu dahi Brugmann’da yazılıdır. Türkçe “-so-l”.

Hulâsa şudur: (Hal-haber).

Sanskrit	Lâtin	Grek	Türk
as-mi	su-m	ei-me	i-m
as-i	es	ei-se	s-in
as-ti	es-t	ei-ne	ir, t-ir
s-m-as	su-m-us	ei-me-tha	iz
s-t-ha	es-t-is	ei-sthe	iz, n-iz, s-iz
sa-n-ti	su-n-t	ei-ne	ir, t-ir

Yahut :

Sanskrit		Çağatay	
<i>bhava-mi</i>	<i>bola-min</i>	<i>bar-min</i>	var-ım
<i>bhava-si</i>	<i>bola-sen</i>	<i>bar-sin</i>	var-sın
<i>bhava-ti</i>	<i>bola-in</i>	<i>bar(-ir)</i>	var(-t-ır)
<i>bhava-mas</i>	<i>bola-miz</i>	<i>bar-iz</i>	var-ız
<i>bhava-tha</i>	<i>bola-siz</i>	<i>bar-siz</i>	var-sız
<i>bhava-n-ti</i>	<i>bola-ir</i>	<i>bar-ir</i>	var(-t-ır)

“bhava, bhol” yani “BHU”dan batıda biz “OL”, “OL-mak” yapmışız. Keza bizim “var-ol-mak” mastarı bir kök redüplikasyonudur. Yardımcı fiil adları bugün İngiliz “be, to be”, Rus “bit”, İran (bu-den), Türk, aslen “but-mak”; biz (bu)yu halen ismi işaret olarak kullanıyoruz.

(Gayri sarıh mazi) :

Sanskrit	Lâtin	GreK	Türk
<i>as-am</i>	<i>er-am</i>	<i>eim-in</i>	<i>er d-im</i>
<i>as-is</i>	<i>er-as</i>	<i>eis-o</i>	<i>er d-in</i>
<i>as-ti</i>	<i>er-at</i>	<i>eit-o</i>	<i>er d-i</i>
<i>as-ma</i>	<i>er-amus</i>	<i>ei-mësa</i>	<i>er d-imiz</i>
<i>as-ta</i>	<i>er-atis</i>	<i>eis-se</i>	<i>er d-iniz (ingiz)</i>
<i>as-an</i>	<i>er-ant</i>	<i>eis-an</i>	<i>er d-i-(ler)</i>

Burada Lâtincenin veledi olan Fransızcaya bakınız :

ete (étais)
ete (étais)
ete (était)
etiyon (étions)
etiye (étiez)
ete (étaient)

Gayri sarıh mazi (BHU) köküyle :

Sanskrit	Türkçe
<i>abhava-m</i>	<i>bar-er-im=var-id-im</i>
<i>abhava-s</i>	vs. vs.
<i>abhava-n-t</i>	
<i>abhava-ma</i>	
<i>abhava-ma</i>	
<i>abhava-ta</i>	
<i>abhava-n</i>	

Lâtin :	facie	<i>ba-m</i>
	”	<i>ba-s</i>
	”	<i>ba-t</i>
	”	<i>ba-mus</i>
	”	<i>ba-tis</i>
	”	<i>ba-nt</i>

Burada Türkçe aynı zamanda “as-is-ir” kökünden dahi faydalanmış oluyor.

Gelelim “Sarih mazi” sıygasına. Burada Lâtinçe “BHU”yu “FU” yapıyor, fakat Türkçe temele mutabıktır.

Lâtin	Çağatay	Batı Türkçesi
Fu-i	Bol-t-um (im)	ol-d-um
Fu-is-ti	Bol-t-un (in)	v.s. . .
fu-it	Bol-t-i	
fu-im-us	bol-t-imiz (tik)	
fu-is-tis	bol-t-iniz (tiz, tingiz)	
fu-er-un-t	bol-t-i	

Ve (İstikbal, “muzarî”) için Lâtin :

Türkçe :

er-o	er-im
er-is	er-sin
er-it	er
er-im-us	er-iz (miz)
er-it-is	er-si-niz (er-siz)
er-un-t	er

Yeni Rumcada istikbal “sa” eki “augment”ı ile yapılır. Eski Rumcada böyle değildi. Hal-haber, gayri sarih mazi dahi başka türlüydü :

Hal-haber: imi, i, esti, esmen, este, isi.

İmparfait: in, isti, in, imen, ite, isan.

İstikbal: essome, essi, este, essometa, essonde.

Hulâsa :

a — Bu “Boş fiil” tasrif için nemalandırılmış bir ek sistemidir. Temeli işaret ekleridir. Bu fiilin fennî adı “Fiil bükünleri ek-sistemi” (Système de flexion verbale) olur.

b — Bu fiil eski bir teşekküldür. Bir kere Hind diline uyarlığı bunu 3-4 bin yıl geri götürür, ondan evvelini araştıracak vesika, metin yoktur.

c — Bu önemli ek sistemi Turan ve Hint-Avrupa halkı arasında ya sülâlevî, “Généalogique” bir birliği, yahut tarihin alamıyacağı kadar eski bir ırk karışmasını akla getirir.

d — Türk millî eskilikleri bilgisi için çok enteresan olan bu dil meselesi arkeoloji ve antropoloji verimleriyle dahi karşılaştırılmalıdır.

e — Biz Türkler için en önemli meselelerden biri dil bilgisidir. Bu tarz bilginin halk arasında, bütün mütefekkirler arasında yayılmasına gayret etmelidir.

f — Avrupalılar Orta Asya'ya, Orta Avrupa'ya acaba kaç defa gidip geldiler?

Orta Asya ve Yukarı Asya ve Avrupa ırklarının kaynaştıkları meydandadır. Bu dil nazariyesi, Antropolojideki "Alpin" nazariyesiyle iki büyük tarihsel varlık teşkil ederler.

İrkçılık başka, dilcilik başkadır, derler. Bir ırk kendi ana dilini bırakıp başka bir ırkın dilini kullanır, tarihte misalleri çoktur derler. Bulgarları misal gösterirler. Fakat bir kaynaşma 4-5 bin yılı aşarsa kan ve ruh ayrılıkları gütmek bir fizyoloji işi olmaktan çıkıp bir terbiye meselesi olmaz mı ?

4 — *Kelime karşılaştırmaları, eklerin karşılaştırmaları*: Kelimeler dil-den dile geçerler. Dil akrabalığını gösterebilmek için esas olamazlar. Sadece yardımcıdırlar. Bu tatbikleri hemen bütün dil uzmanları ve en büyük müellifler yaptılar, (Castren Wirth, Hoops, Schrader, Hommel, vesaire, vesaire). Ekler için dahi böyledir.

Hint-Turan kelimeleriyle Hint-Avrupa benzerliklerini (yento=yemek, pesso=pişirmek, dolo=dilmek, capio=kapmak, divido=ditmek... gibi), eğer okuyucuları sıkılmıyacağını bilsek, o vakit fonetik oyunlarına başvurarak hayret verecek sayısız söz birliklerini buraya korduk. Çünkü fonetikle ilgisi olanlar Grek dilinde "pesso"-nun lâtin dilinde "quequo" olabileceğini çabuk anlarlar, bundan fransızca "cuire", Almanca "Kochen" çıkmış; fakat şimdi burada, dilbilgisinin bu kadar ihmal edilmiş olduğu bir muhitte "iv-mek" ile Lâtin-Grek "veheo, ohos" hareket kelimelerinin kök ve mâna ve ses bilimi bakımından bir familyadan olduğunu anlatmağa çabalamakta daha uzun yıllar fayda yoktur.

(Hint-Turan) dili hakkında bir iki ufak tahlil yaparak acaba tarihsel bir fikir verebilir miyiz? Elimizdeki ufak bir sanskrit gramer kitabı ile en ufak bir iştikak lûgati olan Wassenzicher'e bakıyorum. Sanskrit gan=cins, Lâtince "genus", Fransızca "genre"; Alman iştikak lûgatinde "könig" Gotik te "kuningas" olup aslen "kun=asalet" + "abstammung=ing", yani "asalet+nüzül"den yapılmıştır. Hint-Turan dilinde "kan, han" asalet demektir "in-mek"de herkesce mâlumdur. "konig"+kral sözü "asilzade" oluyor. Tarih de eskilerin

kraliçeler doğururken “nesebi sahih”de şahadet maksadiyle bütün milletin büyükleri doğum odasında hazır bulunuyorlardı. Şimdi bu çözümlemede “kral” kelimesindeki mürekkeplerin “Hint-Germen” fakat aynı zamanda (Hint-Turan) olduğunda şüphe yoktur. Fari-sideki (Hun, Hünkâr) ile de birliği meydandadır. İslâvcada “Kin-yas” gibi.

Türkçenin tarihsel tabiati hakkında türlü başlıklar altında Türk Dil Kurumu tarafından birçok yayınlar yapıldı [Les affixes indo-européens et le ture; 1935, Problème turco-celtique 1936]. Bu yazının baş tarafında söylediğimiz gibi bu türlü metodlu incelemelere bizde büyük ihtiyaç vardır. Türklüğün biyolojisi antropoloji, len-güistik ve (habitat), yani coğrafya bakımından yapılır ve kurulur. Yukarı Asya-Avrupa ve uzak şarkı birleştiren bir insan familyasının dilinin ihmal edilmesi tarihsel ve objektif bir gerekçenin güme gitmesi demektir. Bu dil, eski dünyada kara yolları revaçta iken bir ticaret dili olarak nemalandı. Bu dil bir transit mahsulüdür. “Türk=tüccar demek olup kendi dilinde “ticaret=terkiş”dir. Devecinin adı “Türk-men, Turco-man”=“Ticaret adamı” olmuştur. Bunlar, Türklerin çöl sakinleridir. “Volga” ile “Fargana” arasında işledikleri gibi Hazer denizinde yelkenci idiler. “Hint-Turan” edebiyatı Turan kuşağının dağ eteklerinde, vahalarında nemalanmıştır. Bu yola Avrupalılar “Tract” dediler. Kuşağın en Güney tarafında “Hoten” dili, yani “Tohar dili” bizim dil familyamızın en çok sanskrite çalanıdır. Bizde “Tuğ” gibi, “yasa, torun, sayı adları...” gibi sanskrit kelimeler aynen kalmış ve kullanılmaktadır.

— *Cümle teşkilâtında yakınlık aramak* beyhudedir. Fransızca talik ile o kadar akraba olduğu halde, Lâtince “insan yanılır” demek için fail, fiil, haberi Fransızca ile karşılaştırınca :

errare humanum est

l’homme est faillible

yahut :

assumpta Maria in coelum est

Marie monta au ciel

“Meryem semaya çıktı”da gramer unsurlarının yerleri birbirine uymaz. Genel morfoloji ve tatbiki gramerde söz bölümlerinden, sayı adları ve sayı sıfatları, ve bir de tasrif sistemi ve tasrif ekleri arasında ses değişimi ile ne gibi benzerliklerin durmadan tekrarlandığına ba-

karak nazariyeler kurulmuştur. Ve eğer bu mukayeselerde dillerin ayrı ayrı eski şekilleri ve nema suretleri elde mevcut değilse, yani “metin-texte” üzerinde çalışılmazsa doğru bir sonuca varılamaz. Bugün bizde Avrupa dillerinin nema tarihlerini okumak abes sayılır. Kendi dilimizi bilmek için ise onları okumaktan başka hiç bir çare yoktur.
